

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

FARG'ONA DAVLAT UNIVERSITETI

**FarDU.
ILMIY
XABARLAR**

1995-yildan nashr etiladi
Yilda 6 marta chiqadi

**2024/3-SON
ILOVA TO'PLAM**

**НАУЧНЫЙ
ВЕСТНИК.
ФерГУ**

Издаётся с 1995 года
Выходит 6 раз в год

D.T.Tursunova	
Ijtimoiy faollik tushunchasining mazmun-mohiyati va uning ijtimoiy-pedagogik xususiyatlari.....	244
Z.T.Aripov	
Bo'lajak o'qituvchilarni ijodiy o'z-o'zini rivojlantirish mexanizmlarini takomillashtirish.....	247
N.O.Saidova	
Boshlang'ich maktabgacha yoshdagi bolalarda miqdoriy tushunchalarning o'ziga xos xususiyatlari.....	251
M.A.Abdubannobova	
O'zbekistonda inklyuziv ta'lim tizimi jarayoni va uning joriy etilishi.....	254
O.A.Ashurova	
Ekoestetik madaniyatni rivojlantirishning ilmiy-pedagogik ahamiyati.....	257
B.Latipov	
Ta'lim va tarbiya sifatini oshirishda hamkorlik konsepsiyasining roli.....	261
T.Y.Bakirov, R.M.Mamatqulov	
O'quvchilar bilim va ko'nikmalarini baholashda dasturiy ilovalardan foydalanish samaradorligi.....	265
V.T.Jo'rayev	
Oliy ta'lim massasalarini boshqarishda raqamli texnologiyalarning o'rni.....	269
Z.M.Xursanova	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida mantiqiy tafakkurni rivojlantirishning zamonaviy yondashuvlari.....	274
M.A.Jalilov	
O'yin texnologiyalari-bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida kasbiy tayyorgarlikni rivojlantirish vositasi sifatida.....	279
Z.X.Siddiqov	
Talabalar matematik kompetentligini rivojlantirishda noan'anaviy ta'lim yondashuvlar.....	283
M.G'.Zaylobidinova	
Nodavlat ta'lim muassasalarida ta'lim oluvchilarning ta'limni modernizatsiyalash orqali hayotiy ko'nikmalarini oshirish.....	287
Г.П.Наркабилова	
Влияние на формирование профессиональных компетенций будущих педагогов и интеграция в образовательную практику.....	291
M.Sh.Dehqonova	
Bo'lajak o'qituvchilarda pedagogik loyihalash ko'nikmalarini shakllantirishning turli bosqichlari.....	295
N.Q.Olimova	
Xalq og'zaki ijodi vositasida boshlang'ich sinf o'quvchilarining talaffuzi va nutqini o'stirish metodikasini takomillashtirish.....	299
D.T.Rustamova	
Kichik maktab yoshidagi o'quvchilar nutqida ma'nodosh so'zlarni faollashtirish modelini takomillashtirish.....	304
Y.U.Egamberdiyeva	
Boshlang'ich sinf o'qituvchisiining kreativlik sifatlarini rivojlantirish.....	309
U.Y.Axmedova	
Texnologik ta'lim asosida kichik maktab yoshidagi o'quvchilarda algoritm tushunchasini shakllantirish.....	313
M.U.Buvajonova	
Boshlang'ich sinf ona tili va o'qish savodxonligi darslarida lug'at ustida ishlash metodikasi.....	317
M.A.Mamasaidova, S.Sobirova	
Matematikaga oid misol va masalalarni yechishda matematik tafakkurning muhim roli.....	321
M.A.G'ofurova	
Boshlang'ich sinfda o'quvchilarning matematikaga oid mantiqiy mushohada yuritish faoliyatini rivojlantirish.....	325
D.M.Gazieva	
Psychological and pedagogical aspects of media use in education.....	331

PEDAGOGIKA

teaching. This includes both teaching aids and technology tools. Although they are different, they also have things in common. It's important to learn about technology in school, figure out the best ways to use it, and decide what works best for them. It is appropriate to consider the formation of a creative person as the development of a person in terms of creative activities performed in a mutually compatible manner and creation of creative products.

Kalit so'zlar: Inegratsiya, kompetensiya, tayanch kompetensiya, texnologiya, komyuterli ta'lim, an'anaviy o'qitish, interoeksiya, sinektika, tafakkur.

Ключевые слова: Интеграция, компетентность, базовая компетентность, технология, компьютерное образование, традиционное обучение, взаимодействие, синектика, мышление.

Key words: Integration, competence, basic competence, technology, computer-based education, traditional teaching, interoection, synectics, thinking.

KIRISH

Jahon mamlakatlari kelajak kadrlarni tayorlashda talabalarni zamonaviy bilimlar bilan o'qitish, mustaqil ta'lim olish ko'nikmalarini shakllantirish, egallangan bilimlarini ijodiy tarzda qo'llash zamonaviy ta'limning asosiy masalalaridan biri bo'lib hisoblanadi.

Zamonaviy pedagogikada "kreativ pedagogika" tushunchasi qo'llanila boshlaganiga hali u qadar ko'p vaqt bo'lmagan bo'lsada, o'qitish jarayoniga innovatsion hamda ijodkorlik yondashuvlarini qaror toptirishga bo'lgan ehtiyoj "Kreativ pedagogika"ning pedagogik turkum fanlar orasida mustaqil predmet sifatida shakllanishini ta'minladi. [1] Ushbu predmet asoslarini pedagogika tarixi, umumiy va kasbiy pedagogika hamda psixologiya, xususiy fanlarni o'qitish metodikasi, ta'lim texnologiyasi va kasbiy etika kabi fanlarning metodologik g'oyalari tashkil etadi. "Kreativ pedagogika" fanining umumiy asoslari mutaxassis, shu jumladan, bo'lajak mutaxassislarning kasbiy kamol topishlari uchun zarur shartsharoitni yaratishga xizmat qiladi. Shaxsning mutaxassis sifatida kasbiy kamol topishi, rivojlanishi o'z mohiyatiga ko'ra jarayon tarzda namoyon bo'ladi. Kasbiy yetuklik inson ontogenezing muhim davrlari kasbiy kamol topish, rivojlanish g'oyalarining qaror topishi (14-17 yosh)dan boshlanib, kasbiy faoliyatning yakunlanishi (55-60 yosh)gacha bo'lgan jarayonda kechadi. [2] Ijodkor shaxsning shakllanishi va rivojlanishi uning ichki va tashqi olami o'zgarishining o'zaro mos kelishi, ijtimoiy-iqtisodiy shartsharoitlar hamda inson ontogengizi – tug'ilishidan boshlab to umrining oxiriga qadar uzluksizlik, vorisiylikni taqozo etadigan faoliyat mazmuniga bog'liq. Ma'lumki, kasbiy tajriba bilim, ko'nikma va malakalarning integratsiyasi sifatida aks etadi. Biroq, kasbiy-ijoiy faoliyat ko'nikmalarining o'zlashtirilishi nafaqat amaliy ko'nikma va malakalarning integratsiyasi, mutaxassis sifatida faoliyatni samarali tashkil etish usul va vositalarini ishlab chiqishni emas, shu bilan birga kasbiy ijodkorlik metodologiyasidan xabardor bo'lish, ijodiy tafakkurni rivojlantirish va kreativ xarakterga ega shaxsiy sifatlarining yetarli darajada o'zlashtirilishi talab etadi. [3] Ijodkor shaxsning shakllanishini shaxsning o'zaro mos tarzda bajarilgan ijodiy faoliyat va ijodiy mahsulotlarni yaratish borasidagi rivojlanishi sifatida belgilash mumkin. Ushbu jarayonning sur'ati va qamrovi biologik va ijtimoiy omillar, shaxsning faolligi va kreativ sifatleri, shuningdek, mavjud shart-sharoit, hayotiy muhim va kasbiy shartlangan hodisalarga bog'liq. Zamonaviy sharoitda pedagogning kreativlik sifatlariga ega bo'lishi taqozo etadi. So'nggi yillarda yetakchi xorijiy mamlakatlarning ta'lim tizimida talaba va talabalarda kreativlik sifatlarini shakllantirish masalasiga alohida, jiddiy e'tibor qaratilmoqda.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Ushbu maqolada foydalanilgan adabiyotlar quyidagi mavzularga oid:

1. "Интегрированная информационная среда профессиональной деятельности учителя технологии" nomli avtoreferat. Ushbu dissertatsiyada o'qituvchilarning texnologiya fanida ish faoliyati uchun integratsion informatsion muhit mazmuni va ahamiyati tahlil qilingan.[4]

2. "Интеграции образования // Обучение за рубежом " nomli maqolada o'zbek tili yo'nalishida integratsiya mavzusining muhokamalari ko'rsatilgan. Maqolada xalqaro ta'lim tizimida o'zbek tili o'qitishning integratsiyasi va uning muhimligi haqida ma'lumotlar berilgan.

3. "Педагогика и прогрессивные технологии обучения" nomli kitobda pedagogikaning progressiv tekhnologiyalar bilan bog'liq bo'limlari tahlil qilingan. Ushbu kitobda o'rganish jarayonida yangi texnologiyalardan foydalanishning o'quv jarayonini qanday o'zgartirishi mumkinligi ko'rsatilgan.

4. "Влияние современных информационных технологий на коммуникативные характеристики личности // Гуманизация образования" nomli maqolada so'nggi axborot

UO'K: 218.117.84

**ZAMONAVIY TA'LIM JARAYONIDA INTERFAOL USULLAR VA ZAMONAVIY AXBOROT
TEKNOLOGIYALARINI O'QUV JARAYONIGA TATBIQ ETISH USULLARI****ИНТЕРАКТИВНЫЕ МЕТОДЫ В ПРОЦЕССЕ СОВРЕМЕННОГО ОБРАЗОВАНИЯ И
МЕТОДЫ ПРИМЕНЕНИЯ СОВРЕМЕННЫХ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В
ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ****INTERACTIVE METHODS IN THE PROCESS OF MODERN EDUCATION AND
METHODS OF APPLYING MODERN INFORMATION TECHNOLOGIES TO THE
EDUCATIONAL PROCESS****Dilbarjonov Avazbek Ravshanbek o'g'li**
Farg'ona davlat universiteti, doktorant**Annotatsiya**

Bu maqolada, axborot kommunikatsiya texnologiyalari bilan o'qitish jarayonining integratsiyasi, umumta'lim maktablari va professional ta'limda muhim ustuvor vazifalar va ularning hal qilinishi haqida tahlil va muhokama qilish mumkin. Texnologiya fanini o'qitish jarayoniga ilg'or pedagogik va axborot texnologiyalarini integrativ yondashuv asosida tatbiq qilish orqali o'quvchilarning tayanch va fanga oid kompetentsiyalarini shakllantirish dolzarb muammoning ijobiy yechimini topishga xizmat qiladi. Kasbiy yetuklik inson ontogenezining muhim davrlari kasbiy kamol topish, rivojlanish g'oyalari qaratilgan qaror topishi (14-17 yosh)dan boshlanib, kasbiy faoliyatning yakunlanishi (55-60 yosh)gacha bo'lgan jarayonda kechadi. Ijodkor shaxsning shakllanishi va rivojlanishi uning ichki va tashqi olami o'zgarishining o'zaro mos kelishi, ijtimoiy-iqtisodiy shartsharoitlar hamda inson ontogenezini – tug'ilishidan boshlab to umrining oxiriga qadar uzluksizlik, vorislikni taqozo etadigan faoliyat mazmuniga bog'liq holda amalga oshadi. O'qitishda turli vositalar va usullarni qo'llash muhim ahamiyatga ega. Bunga o'qitish vositalari ham, texnologiya vositalari ham kiradi. Garchi ular bir-biridan farq qilsalar ham, ularning umumiy jihatlari ham bor. Maktabda texnologiyani o'rganish, undan foydalanishning eng yaxshi usullarini aniqlash va ularni nima yaxshi qilishini hal qilish muhimdir. Ijodkor shaxsning shakllanishini shaxsning o'zaro mos tarzda bajarilgan ijodiy faoliyat va ijodiy mahsulotlarni yaratish borasidagi rivojlanishi sifatida qarash maqsadga muvofiq.

Аннотация

В данной статье можно проанализировать и обсудить интеграцию учебного процесса с информационно-коммуникационными технологиями, важные приоритетные задачи и их решение в общеобразовательной школе и профессиональном образовании. Путем применения передовых педагогических и информационных технологий в процессе преподавания технологических наук на основе интегративного подхода формирование базовых и научных компетенций студентов служит поиску положительного решения актуальной проблемы. Профессиональная зрелость – важный период онтогенеза человека, начинающийся с профессионального становления и развития идей (14-17 лет) и заканчивающийся профессиональной деятельностью (55-60 лет). Становление и развитие творческой личности осуществляется в зависимости от взаимной совместимости изменений его внутреннего и внешнего мира, социально-экономических условий и онтогенеза человека - от рождения до конца его жизни, содержания деятельности, требующей непрерывности и преемственности. В обучении важно использовать различные инструменты и методы. Сюда входят как учебные пособия, так и технологические инструменты. Хотя они и разные, у них есть и что-то общее. В школе важно изучать технологии, выяснять, как лучше всего их использовать, и решать, что лучше всего подходит для них. Формирование творческой личности уместно рассматривать как развитие личности в плане творческой деятельности, осуществляемой взаимосовместимым образом, и создания творческих продуктов.

Abstract

In this article, it is possible to analyze and discuss the integration of the teaching process with information and communication technologies, important priority tasks and their solution in general education schools and professional education. By applying advanced pedagogical and information technologies to the teaching process of technological science on the basis of an integrative approach, the formation of basic and scientific competences of students serves to find a positive solution to the current problem. Professional maturity is an important period of human ontogeny, starting with professional development and development ideas (14-17 years old) and ending professional activity (55-60 years old). The formation and development of a creative person is carried out depending on the mutual compatibility of changes in his inner and outer world, socio-economic conditions and human ontogeny - from birth to the end of his life, the content of activity that requires continuity and succession. It is important to use different tools and methods in

PEDAGOGIKA

Masalan: darsliklarda berilayotgan mavzular ma'lumotlari boshqa bir fanning mavzulari ma'lumotlariga mos kelishi, fanning mavzulari o'zaro bir-birini to'ldirishi.

Boshlang'ich sinf o'qituvchisi o'quvchilarga yangi bilimlarni berish davomida ularda bilimlar zanjirini hosil qilishi kerak. Bunda esa ularga mana shu integrativ ta'lim yordam beradi. Tadqiqotlar natijasi shuni ko'rsatadiki, integrativ ta'lim boshlang'ich ta'lim jarayonida quyidagi afzalliklarni ta'minlaydi:

1. Fanning turli yo'nalishlar o'rtasida bog'liqlik: O'quvchilar bir fan doirasida olgan bilimlarini boshqa fanlar bilan bog'lay olishi, bu esa bilimlarni yanada chuqurroq o'zlashtirishga yordam beradi.

2. Kompleks fikrlash qobiliyati: Integrativ yondashuv o'quvchilarning analitik va tanqidiy fikrlash qobiliyatini rivojlantiradi.

3. Motivatsiya oshishi: Turli fanlar birlashtirilishi o'quvchilarda ta'limga nisbatan qiziqish va motivatsiyani uyg'otadi.

4. Ijodkorlikni rivojlantirish: Integrativ ta'lim o'quvchilarning ijodkorlik qobiliyatlarini rivojlantiradi, chunki ular yangi noodatiy yechimlar topishga intiladilar.[2]

Integrativ ta'lim boshlang'ich ta'limda qo'llanilishi o'quv jarayonini samarali va qiziqarli qilish imkonini beradi. Ushbu yondashuvni qo'llashda o'qituvchilarning ro'li katta, chunki ular turli fanlarni bir-biriga bog'lab, o'quvchilar uchun qiziqarli va foydali darslar tashkil etishlari kerak. Shuningdek, integrativ ta'limni amalga oshirish uchun maxsus o'quv dasturlari va metodikalari ishlab chiqilishi zarur.

XULOSA

Integrativ ta'lim boshlang'ich ta'limda o'quvchilarning bilim darajasini oshirish, ularning fikrlash va ijodkorlik qobiliyatlarini rivojlantirishda muhim o'rin tutadi. Ushbu yondashuvni muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun o'qituvchilarni tayyorlash, maxsus o'quv dasturlarini yaratish va resurslar bilan ta'minlash zarur. Integrativ ta'lim orqali o'quvchilarni ko'p qirrali va kompleks fikrlashga undash mumkin bo'ladi. Integrativ ta'limni muvaffaqiyatli amalga oshirilishi uchun: O'qituvchilarga integrativ ta'lim usullarini o'rgatish va ularni qo'llashga undash; Boshlang'ich maktablarni kerakli resurslar va materiallar bilan ta'minlash; Integrativ ta'lim uchun maxsus metodikalar va qo'llanmalar yaratish kerak bo'ladi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 5-sentabrdagi "Xalq ta'limi boshqaruv tizimini takomillashtirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PFRQ – 5538-son farmoni, "O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami", 2018-yil 10-sentyabr, 36-son, 722-modda.
2. N.X. Avliyakov, N.N. Musayeva Pedagogik texnologiyalar-T.: „Fan va texnologiyalar“ nashriyoti, 2008-yil.
3. R.A. Mavlonova, N.X. Raxmonqulova "Boshlang'ich ta'lim pedagogikasi, innovatsiya va integratsiya". T. TDPU 2007-yil
4. K.Sh. Nishonova "Integrativ ta'lim tushunchasi va uning mazmun mohiyati" (2024) "Science and innovation" xalqaro ilmiy jurnali
5. O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligining elektron sayti: www.edu.uz.

KIRISH

Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev Miromonovich o'z nutqida: "Ilm-fan – taraqqiyot asosi. Zamonaviy ilm-fan yutuqlariga, innovatsion g'oyalarga tayanmagan davlatning ham, jamiyatning ham kelajagi yo'q. Faqat ilm va ma'rifat, intellektual salohiyat, har tomonlama bilimli kadrlar hisobidan biz O'zbekistonni yangi taraqqiyot bosqichiga olib chiqa olamiz"- degan fikrlarni ilgari surgan.[1] Shiddat bilan rivojlanib borayotdan jahonda, ta'lim tizimi ham jadal sur'atlarda rivojlanib bormoqda. Bu esa pedagoglardan ta'lim tizimiga innovatsion va kreativ yondashuvni talab qilmoqda. Hozirgi kunda innovatsion tushunchalarning kengayib borishi ta'limga kiritilayotgan o'zarishlardan desak ham to'g'ri bo'ladi. Ta'limning boshlanishi boshlang'ich sinfdan bo'lganligi uchun, asosan, e'tiborni boshlang'ich sinflarga qaratmoq kerak. Innovatsiyaning maqsadi – sariflangan mablag' yoki kuchdan eng yuqori natija olishdan iborat.[3] Innovatsion darslarni tashkillash, o'quvchilar ongida yangi tushunchalarni izohlari bilan esda saqlatish, asosan esa, ta'limni hayot bilan integratsiya qilish integrativ ta'limning mazmun va mohiyati hisoblanadi. Boshlang'ich sinflarda integrativ ta'lim nima, unga nimalarni misol qilish mumkinligi haqida o'qituvchilar yetarli bilim malaka va ko'nikmalarga ega bo'lishi kerak.

ADABIYOTLAR TAXLILI VA METODOLOGIYA

Integrativ ta'lim tushunchasi haqida fikr yuritadigan bo'lsak dastlab integratsiya so'ziga to'xtalib o'tishimiz kerak. «Intergratsiya» so'zi lotincha integratio-tiklash, to'ldirish, «integer» butun so'zlaridan tarkib topgan ikkita tushunchaga egamiz:

1. Tizim, organizmning alohida tabaqalashtirilgan qism va vazifalarning bog'liqlik holatini bildiruvchi tushuncha va shu holatga olib boruvchi jarayon hisoblanadi.

2. Tabaqalashtirish jarayonlari bilan birga amalga oshirilayotgan fanlarni yaqinlashtirish jarayoni hisoblanadi.

Zamonaviy didaktik va metodikada ta'kidlanishicha, o'quvchilarni o'qitish, rivojlanishi va tarbiyasining muvaffaqiyatlari ularning dunyosining birligi haqida tushunchaning shakllanganligi, o'z faoliyatlarini umumiy tabiat qonunlari asosida yo'lga solish zaruriyatini tushunishlari, fanlararo bog'liqlik, fan ichida mavzulararo bog'liqlik va tabiatshunoslik kursida predmentlararo va predmetlar ichidagi aloqalarni yecha olishlari bilan bog'liqdir. Ta'limdagi integratsiya o'quv predmetlari mazmunini konstruksiyalashga tizimli yondashish orqali ko'rib chiqiladi.

Integratsiyaning turli darajalari ajratiladi: boshlang'ich, tabiat haqidagi elementlar [bilimlarni birlashtiradi](#); oraliq - predmetlar bo'limlarini bo'lish intergratsiyasi; yakuniy - tabiatshunoslikni o'rganish bilan bog'liq bo'lgan ta'limning oxirgi bosqichi integratsiyasi. Shu bilan birga, tabiiy-ilmiy ta'limni to'liqroq va kengroq integratsiyalash imkoniyati ham inkor etilmaydi. [4] Tabiat yoki predmet haqidagi eng oddiy bilimlarni hosil qiluvchi bog'liqlikning eng soddasi ma'lum bir joy yoki tushuncha bilan chegaralangan lokal tasavvurdir. Bu bog'liqlik boshqa [bilimlardan nisbatan ajralgan](#), shuning uchun eng oddiy aqliy faoliyatni ta'minlaydi. Boshlang'ich sinf o'quvchilar yoshiga xos. Biror bir tizimga tegishli bo'lgan tasavvurlar eng soddasi tizimli tasavvurlardir. Ular biror bir mavzu, predmet yoki hodisani o'rganishi asosida hosil bo'ladi. Biror bir predmetni bilish yangi fakt va tushunchalarning tanlanishi ularni bir bilimlar bilan taqqoslanishi orqali amalga oshiriladi. Bilimlarning eng oddiy umumlashtirish sodir bo'ladi, lekin olingan bilim hamma unga yaqin bo'lgan bilimlar bilan bog'lansa edi.

Bunda o'quvchilarning tahlil qilish va umumlashtirish faoliyatlari vujudga keladi. Tizim ichidagi tasavvurlar o'quvchilarning butun bir fanlarni bilishini ta'minlaydi. (fizikaviy, kimyoviy, biologik, bilimlar tizimi) o'rganilayotgan fan doirasidagi bilimlarda keng foydalanish kuzatiladi. Predmetlararo tasavvurlar aqliy faoliyatining eng yuqori pog'onasi hisoblanadi. Ular bilimlarning turli [tizimlarini birlashtiradi](#), hodisa yoki jarayonning xilma-xilligini bilishiga imkoniyat beradi. Shu bilimlar asosida umumiy tushunchalar kelib chiqadi. Tizimlararo tasavvurlarning shakllanishi, ularni bilimlardan foydalanishga, ularin bir-biriga bo'ysundirishga, bilimlar chegarasida bo'shliqliklarni aniqlashga imkon beradi.

Bayon qilingan psixologik dalillar boshlang'ich, to'liqsiz o'rta va o'rta maktab ta'limini integratsiyalashning asosiy xususiyatlarini aniqlashga imkon beradi.

NATIJA VA MUHOKAMA

Keyingi yillarda boshlang'ich ta'lim sohasida integrativ ta'limni o'rganish alohida ahamiyatga ega bo'lganligi bois, ko'plab tadqiqotlar amalga oshirilmoqda. Shu sababli, boshlang'ich sinf darsliklari ham integrativ ta'lim asosida nashr qilinmoqda.

UO'K: 37.016:53

BOSHLANG'ICH TA'LIMDA INTEGRATIV TA'LIM VA UNING TURLARI.**ИНТЕГРАТИВНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ И ЕГО ВИДЫ В НАЧАЛЬНОМ ОБРАЗОВАНИИ.****INTEGRATIVE EDUCATION AND ITS TYPES IN PRIMARY EDUCATION.**

Nishonova Kamola Shokirjon qizi
Farg'ona davlat universiteti o'qituvchisi

Annotatsiya

Mazkur maqolada zamonaviy ta'lim haqida tushuncha, ta'lim turlari haqida tushuncha, boshlang'ich ta'limning o'ziga xosligi, ta'limni tarbiya turlari bilan integratsiya qilinishi, boshlang'ich ta'limda fanlarning bog'lanishi, integratsiya so'zining lug'aviy ma'nosi, integrativ ta'limning mazmun va mohiyati, boshlang'ich ta'limda integrativ ta'limning qo'llaniladigan usul va vositalari, ularni amaliyotda qo'llash yo'l-yo'riqlari, integrativ ta'limning o'qituvchilarga ko'magi va o'quvchilarga foydali jihatlari, pedagoglar tomonidan qanday qilib darslarda integrativ ta'limdan foydalanish kerakligi, kompleks fikrlash va uning ta'lim jarayaniga ta'siri, analitik fikrlash va uning o'quvchiga ta'siri, tanqidiy fikrlash qobiliyati, motivatsiya oshishi, ijodkorlikni rivojlantirish, integrativ ta'lim o'quvchilarni o'qitish, rivojlanishi va tarbiyasining muvoffaqiyatlari ularning dunyosining birligi haqida tushunchaning shakllanganligi, o'quvchilarni ta'limga nisbatan qiziqishini uyg'otish, berilgan topshiriqlarga noodatiy va yangi yechimlar topishga intilishlari, ta'lim jarayodida innovatsion tushunchalar, tizim ichidagi tasavvurlar o'quvchilarning butun bir fanlarni bilishini ta'minlaydi. (fizikaviy, kimyoviy, biologik, bilimlar tizimi) o'rganilayotgan fan doirasidagi bilimlarda keng foydalanish kuzatiladi, bayon qilingan psixologik dalillar boshlang'ich, to'liqsiz o'rta va o'rta maktab ta'limini integratsiyalashning asosiy xususiyatlarini aniqlashga imkon beradi.

Аннотация

В данной статье рассматриваются понятие современного образования, понятие типов образования, уникальность начального образования, интеграция образования с видами образования, связь предметов в начальном образовании, слово интеграция, словарное значение, содержание и сущность интегративного образования, методы и инструменты интегративного образования, используемые в начальном образовании, рекомендации по их практическому применению, поддержка интегративного образования для учителей и преимущества для учащихся, как педагогам следует использовать интегративное обучение на занятиях, сложное мышление и его влияние на учебный процесс, аналитическое мышление и его влияние на учащихся, способность критического мышления, повышение мотивации, развитие творческих способностей, успешность интегративного образования в обучении, развитии и воспитании учащихся, формирование понимания единства своего мира, пробуждение Интерес учащихся к образованию, их стремление находить необычные и новые решения поставленных задач, инновационные концепции в образовательном процессе, воображение внутри системы обеспечивают знание учащимися целого ряда предметов. (физическое, химическое, биологическое, системное знание) широко используется в области познания, описанные психологические данные позволяют определить основные особенности интеграции начального, неполного среднего и старшего школьного образования.

Abstract

In this article, the concept of modern education, the concept of types of education, the uniqueness of primary education, the integration of education with the types of education, the connection of subjects in primary education, the word integration the dictionary meaning of, the content and essence of integrative education, the methods and tools of integrative education used in primary education, guidelines for their practical application, integrative education support for teachers and benefits for students, how pedagogues should use integrative learning in classes, complex thinking and its impact on the educational process, analytical thinking and its impact on students, critical thinking ability, increase in motivation, development of creativity, success of integrative education in teaching, development and upbringing of students, the formation of an understanding of the unity of their world, arousing students' interest in education, and their desire to find unusual and new solutions to given tasks, innovative concepts in the educational process, imaginations within the system ensure that students know a whole range of subjects. (physical, chemical, biological, system of knowledge) is widely used in the field of knowledge, the described psychological evidence allows to determine the main features of the integration of primary, incomplete secondary and high school education.

Kalit so'zlar: Boshlang'ich ta'lim, integrativ ta'lim, metod, vosita amaliyotda qo'llash, mazmun-mohiyat

Ключевые слова: Начальное образование, интегративное образование, метод, применение инструмента на практике, содержание-сущность.

Key words: Primary education, integrative education, method, tool application in practice, content-essence

3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 14 avgustdagi PQ-3907-son "Yoshlarni ma'naviy-axloqiy va jismoniy barkamol etib tarbiyalash, ularga ta'lim-tarbiya berish tizimini sifat jihatidan yangi bosqichga ko'tarish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Qarori.
4. Pedagogika entsiklopediya II jild. - T.: "O'zbekiston milliy ensiklopediyasi" Davlat ilmiy nashriyoti, 2015. - B.102.
5. Raximova M. Boshlang'ich sinf o'quvchilariga ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirish bosqichlari va mazmuni // *Uzluksiz ta'lim*. - Toshkent, 2021. - B. 98-102.
6. Yo'ldosheva S. O'zbekistonda yoshlarni ma'naviy tarbiyalashning ijtimoiy-pedagogik asoslari. Ped.f.n. ... diss. - T.: 2000. -109 b.
7. Musurmonova O. Yuqori sinf o'quvchilari ma'naviy madaniyatini shakllantirishning pedagogik asoslari. Ped. fan. dok. ... diss. - T.: 1993. -364 b.
8. Muxsiyeva A.Sh. Oilada milliy tarbiya jarayonining metodik asoslari. Avtoreferat. pedagogika fan. nom. diss. - T.: 2005. - 8 b.
9. Muslimov N.A. Kasb ta'limi o'qituvchisini kasbiy shakllantirishning nazariy-metodik asoslari. Ped. fan. dok. ... dis. - T.: 2007. -377 b.
10. Musayev F.A. O'zbekistonda huquqiy demokratik davlat va fuqarolik jamiyati qurishning falsafiy-huquqiy asoslari. Falsafa fan...dok. diss. T.: 2008. 36 b.
11. Zulfia, S. (2023). Methodology of Teaching the Heritage of the Ancestors through Teaching the Science of Education to Primary Class Students. *Best Journal of Innovation in Science, Research and Development*, 2(8), 121-125.
12. Qizi, S. Z. M. (2021). Pedagogical Mechanisms Of The Formation Of The Social Outlook Of Future Teachers In The Context Of The Informatization Of Education. *The American Journal Of Applied Sciences*, 3(04), 203-207.
13. Inomzoda, A. A. (2021). " Improving The Teaching Of" Education" On the Basis of Multimedia Technologies"(On the Example of Primary Classes). *Texas Journal of Multidisciplinary Studies*, 2, 88-90.
14. Abdujabborovna, K. S. (2021). Pedagogical Conditions Of Professional Direction Of Pupils Of The Orphanage. *European Journal Of Innovation In Nonformal Education*, 1(2), 158-160.
15. Уринова Ф, Сидикова З. КИЧИК МАКТАБ ЁШИДАГИ ЎҚУВЧИЛАРНИ НУТҚ МАДАНИЯТИНИ ШАКЛЛАНТИРИШДА КИТОБ ВА УНИНГ АХАМИЯТИ. *Scientific Bulletin of Namangan State University*. 2019;1(12):344-7.

PEDAGOGIKA

nisbatan cheksiz qiziqishi va ta'lim mazmuniga talabchanligi tabiiyki, har bir o'qituvchini o'z ustida ishlashga, malakasini oshirishga, ongi va salohiyatini rivojlantirishga, tizimidagi barcha yangiliklardan boxabar bo'lib borishga undaydi;

✓ bugungi kunda shiddat bilan kechayotgan jarayonlar yangi pedagogik texnologiyalar, innovatsiyalar, yangi pedagogik-psixologik tushunchalar, interfaol metodlarning mazmun va mohiyati, o'ziga xos xususiyati va dars jarayonlarida qo'llash usullarini chuqurroq o'rganish, tadqiq etish lozimligini anglatmoqda.

Barkamol avlodni tarbiyalash uchun ularning ijodiy qobiliyatini o'stirish, mustaqil fikrlash malakalarini rivojlantirish zarur bo'lganidek, o'z o'rnida pedagoglarda ham ta'lim-tarbiya jarayonini to'g'ri va muvaffaqiyatli tashkil etish mahoratini oshirish lozimligini hayotning o'zi taqozo etmoqda. Shu bois bugungi kunda "Tarbiya" fanini o'qitish da quyidagi eng muhim talablar qo'yilmoqda:

✓ har bir darsda tanlanadigan mavzuning ilmiy asoslanganligi, ya'ni darsdan ko'zlangan maqsad hamda o'quvchilar imkoniyatini hisobga olgan holda mavzu hajmini belgilash, uning murakkabligini aniqlash, o'tgan darsdagi o'tilgan mavzu bilan bog'lash, o'quvchilarga beriladigan topshiriq va mustaqil ishlarning ketma-ketligini aniqlash, darsda kerak bo'ladigan jihozlarni belgilash va qo'shimcha ko'rgazmali qurollar bilan boyitish, axborot texnologiyalaridan foydalangan holda darsda muammoli vaziyatni yaratish; [1]

✓ -"Tarbiya" fanini (1-4-sinflar), (5-6-sinflar), (7-8-9-sinflar), (10-11-sinflar) o'qitish bo'yicha interfaol usullarni qo'llash, amalda qo'llanilayotgan va yangi o'quv qo'llanmalarning mazmunini o'rganish va tahlil etish;

✓ dars mavzularini bayon etishda tarbiyaviy ahamiyatga ega bo'lgan muqaddas manbalarimizdan, ertak, rivoyat, hikoya, maqol va hikmatlardan, buyuk ajdodlarimizning boy meroslaridan, hozirgi zamon bolalar shoiri va yozuvchilarining asarlaridan qiziqarli tarzda tashkil etiladigan darslar orqali unumli foydalanish;

✓ fanlararo uzviylikka e'tibor berish, amaliy, ijodiy mashg'ulotlarni ko'proq kiritish, bu borada mahoratli o'qituvchilarning ijodiy ish tajribalaridan keng foydalanish.

"Tarbiya" fanini o'qitish jarayonida har bir pedagog ta'lim muassasasining spetsifik xususiyatlarini hisobga olgan holda pedagogik faoliyatini o'quvchilar jamoasining umumiy tayyorgarliklariga individual va differensial yondashgan holda tashkil etmog'i va amalga oshirib bormog'i lozim.

XULOSA

Jamiyat, madaniyat va ta'lim rivojlanayotgan, globallashuv tobora keng avj olayotgan bugungi kunda milliy g'oya va ma'naviyat turkumiga kiruvchi fanlarni o'qitishda ta'limiy innovatsiyalar tatbiqini yaxshilash, ulardan foydalanish metodikasini ishlab chiqish, innovatsion faoliyatni rivojlantirish hamda o'qituvchilarning pedagogik faoliyatini innovatsion yo'naltirishning zarurligini quyidagi holatlar belgilaydi:

✓ birinchidan, ijtimoiy-iqtisodiy yangilanishlar ta'lim sifatini yangi, yanada yuqori bosqichga ko'tarish zarurligini taqozo etadi. Bunda pedagogik yangiliklarni yaratish, o'zlashtirish, foydalanish va ta'lim jarayoniga tatbiq etishni o'z ichiga olgan o'qituvchilar pedagogik faoliyatining innovatsion yo'nalganligi ta'lim siyosatini yangilash vositasi sifatida namoyon bo'ladi.

✓ ikkinchidan, ta'lim mazmunining insonparvarlashuvi, o'quv predmetlari hajmi va tarkibining o'zgarishi ta'limning yangi tashkiliy shakl va texnologiyalarini ta'lim jarayoniga tatbiq etilishini talab etadi.

✓ uchinchidan, o'qituvchilarning pedagogik yangiliklarni ta'lim jarayoniga tatbiq etishga bo'lgan munosabatlari o'zgarib bormoqda. Avval innovatsion pedagogik faoliyat, asosan yuqoridan taklif etilgan yangiliklarni ta'lim jarayoniga joriy etish bilan cheklangan bo'lsa, hozir u tanlanadigan tadqiqot xarakteriga ega bo'lib bormoqda. Shuning uchun, ta'limni boshqarish tashkilotlari faoliyatida o'qituvchilar tomonidan ta'lim amaliyotiga kiritilayotgan pedagogik innovatsiyalarni tahlil qilish va baholash, ularni ishlab chiqish va tatbiq etish uchun qulay ta'limiy sharoit yaratish muhim yo'nalishga aylanmoqda.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi. - O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2020-y.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 29-apreldagi "O'zbekiston Respublikasi xalq ta'limi tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PF-5712-son Farmoni.

hamda rivojlanadi. Ta'lim sifatiga bog'liq holda ushbu munosabatlar darajasi va albatta siyosiy-iqtisodiy munosabatlar ham o'zgaradi.

NATIJA VA MUHOKAMA

Yuqorida keltirilganlardan xulosalash mumkinki, bugungi kunda dunyoda yuzaga kelayotgan barcha muammolar ildizi ta'lim-tarbiya tizimidagi sifat nuqsonlari natijasi desak xato bo'lmaydi.

Barcha muammolarni faqatgina yuksak darajadagi ong, to'g'ri tafakkur va beqiyos bilim, yuksak ma'naviyat va ma'rifat yo'li bilangina hal etish mumkin. Bunga ta'lim-tarbiyaga e'tiborni yanada oshirish, bu sohaga yanada ko'proq mablag' ajratish orqali ta'lim sifatini yuksaltirish orqali erishish mumkin.[5]

Mamlakatimizda amalga oshirilayotgan islohotlar, ayniqsa O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonunida bayon etilgan ko'rsatmalarni amalga oshirish va tayyorlanayotgan mutaxassislar sifatini jahon ta'limi andozalari talablariga mos bo'lishini ta'minlash bugungi kunda ta'lim tizimi oldidagi eng dolzarb masalalardan hisoblanadi. O'z o'rnida mazkur masala va muammolar yechimi yo'lida yurtimizda keng ko'lamdagi ta'lim islohotlarini amalga oshirish, ta'lim jarayoniga axborot va zamonaviy, ilg'or pedagogik texnologiyalarni joriy qilish, ta'lim va tarbiya sifatini tubdan yaxshilash kabi vazifalarni amalga oshirish ta'limga yangicha yondashuvni talab etadi.

Zotan, ta'lim va tarbiyaning hayot talablari va bugungi taraqqiyotimizning muhim muammolari bilan birga o'rganish, uni yanada boyitish, takomillashtirish va tushuntirish, targ'ib etish muhim ahamiyat kasb etadi. Shuning uchun, "Tarbiya" fanining asosiy vazifasi o'quvchilarda yangicha dunyoqarash va mafkuraviy immunitet asoslarini, mustaqil fikrlash ko'nikmalarini shakllantirish, yosh avlod qalbida g'oyaviy bo'shliq vujudga kelishiga yo'l qo'ymaslik, ularni ajdodlarning shonli kechmishi, fidokorligi va qahramonona hayoti ruhida tarbiyalashga qaratilgan.

Ayniqsa, axborot va globallashtiruv asri deb atalayotgan bugungi kunda ushbu maqsadga erishish uchun o'quv-tarbiyaviy jarayonni ilg'or pedagogik texnologiyalar bilan ta'minlash muhim ahamiyat kasb etadi.[4]

"O'zbek tilining izohli lug'ati"ning uchinchi jildida tarbiya so'ziga quyidagi ta'rif berilgan. Tarbiya so'zi arab tilidan olingan bo'lib, rivojlantirish, o'stirish, o'rgatish, ilm berish ma'nolarini bildiradi. Ta'lim, odob-axloq va shu kabi shakllarni o'rgatib, singdirib, insonni voyaga yetkazish, ulg'aytirish, o'stirishdir. Shuningdek, insonda ish-hunar, odob-axloqni shakllantirish, rivojlantirishga, uning jamiyatda yashashi uchun kerak bo'lgan xislatlarga ega bo'lishini ta'minlashga qaratilgan ish-amallar majmui va shu yo'l bilan singdirilgan odob-axloq, xislat, fazilat kabilar tushuniladi.

Ta'lim so'zi ham arab tilidan olingan bo'lib, o'rgatish, o'qitish, ilm berish, ma'lumot berish ma'nolarida qo'llaniladi. Yana bilim berish, malaka va ko'nikmalar hosil qilish jarayoni, kishini hayotga va mehnatga tayyorlashning asosiy vositasidir. Shuningdek, ilm-fan yoki kasb-hunar sohalari bo'yicha egallanadigan, olinadigan ma'lumot va ko'nikmalar majmui hisoblanadi.

Metodika - pedagogika fani sohasida ma'lum o'quv fanini o'qitish qonuniyatlarini tadqiq qiladi. Fanni o'qitish metodikasi - ta'lim tizimida ushbu o'quv fanining ahamiyati va o'rnini belgilaydi, uning vazifalari, o'qitish mazmuni va hajmini aniqlaydi, ushbu fan bo'yicha qo'llanilayotgan usul, shakl va vositalarini o'z ichiga oladi.[2]

"Tarbiya" fanini o'qitish metodikasi ilmiy pedagogik fan bo'lib, o'qitish jarayonining samaradorligi va sifatini oshirishga yo'naltirilib, u o'quvchilarga ushbu fandan puxta bilim berish, ularni milliy g'oya ruhida tarbiyalash va kamol toptirishda tarbiya kursining maqsadi, ta'lim-tarbiya vazifalari, mazmuni, metod va usullarini hamda tarbiya fanini o'qitishning eng muhim vositalarini belgilab beradi. "Tarbiya" fanini o'qitish metodikasini asosiy fan sifatida o'rganishdan ko'zda tutilgan maqsad, tarbiya o'qitishning ilmiy asoslari bilan qurollantirishdan iborat.

Xalq ta'limi tizimida ham sifatli ta'limni joriy etish maqsadida, barcha o'qituvchilar tushunadigan sodda va aniq tilda "Dars muqaddas", "O'rgan - o'rgat", "Sog'lom muhit - sog'lom jamoa", "Uzluksiz va uzviy" kabi innovatsiyalar amaliyotga joriy qilindi. Mazkur innovatsiyalarning mantiqiy davomi sifatida "Yaxshi muallim - sifatli ta'lim" deb nomlangan tashkiliy metodik tadbirlar kompleksi tavsiya etilmoqda. [3]

Yuqoridagi fikrlardan kelib chiqqan holda:

✓ bugungi kunda o'quvchi yoshlarning aqliy kamoloti rivojlanib borayotganligi, ularning ilm o'rganishga chanqoqligi, mustaqil fikrlashi va ilmiy-ijodiy izlanishlari, yangiliklar va kashfiyotlarga

PEDAGOGIKA

skills to be acquired and obtained in the fields of science or profession.

Kalit soʻzlar: taʼlim jarayoni, taʼlim dasturi, rivojlanish, boshlangʻich taʼlim, pedagogik-psixologik, qadriyat, tarbiya nazariyasi, taʼlim jarayoni, maʼnaviy takomillashtirish, jamiyat taraqqiyoti, axborotlashgan jamiyat, modernizatsiya, rivojlantirish omili

Ключевые слова: образовательный процесс, образовательная программа, развитие, начальное образование, педагогико-психологический, ценность, теория образования, образовательный процесс, нравственное совершенствование, социальное развитие, информационное общество, модернизация, фактор развития

Key words: educational process, educational program, development, primary education, pedagogic-psychological, value, educational theory, educational process, moral improvement, social development, information society, modernization, development factor

KIRISH

Mamlakatimizda taʼlim tizimiga berilayotgan eʼtibor, Prezidentimiz tomonidan koʻrsatilayotgan gʻamxoʻrlik, yoshlarimizni bilim olishlari uchun yaratilgan shart- sharoitlar tahsinga sazovor. Aynan bu jarayonda yoshlar bilimni oshirish, mustaqil fikrlovchi shaxslarni tarbiyalash, taʼlim oldida turgan asosiy vazifalardan biridir. Bu borada oliy taʼlim sohasida xorijiy tajribalar integratsiyalashuvi rivojlantirishning ahamiyati va oʻrni kattadir.

Globalashuv - insoniyatning ongu-shuuri va tafakkuri samarasi sifatida vujudga kelgan jahon miqyosidagi umumiy jarayon. U chegara va hududlarni bilmaydigan, tuzumlarni tan olmaydigan, uzluksiz kuchayib va rivojlanib borayotgan, axborotlashgan jamiyatga oʻtish jarayonidir. Bunday jamiyatda faqat inson tafakkuri yetakchi oʻrin egallaydi.

Tafakkur - jamiyat taraqqiyoti darajasini koʻrsatuvchi oyna. Bu oynada muvaffaqiyatlar ham, kamchiliklar ham ayon koʻrinadi. Sir emaski, insonning nechogʻlik mukarramligi, komilligi fikrlash darajasi, tafakkuri bilan belgilanadi. Axborotlar inson tafakkuri va fikrlash qobiliyatini qay darajada shakllanishiga taʼsir etuvchi asosiy omildir. Shu sababli zamonaviy sivilizatsiyalashgan jamiyatning hozirgi davrdagirivoji axborotlashtirish jarayoni bilan xarakterlanadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR

"Mamlakatni barqaror taraqqiy ettirish va modernizatsiya qilishning eng muhim sharti" mavzusidagi 2012-yil 16-17-fevral kunlari Toshkent shahrida oʻtkazilgan xalqaro konferensiyada soʻzlagan nutqida XXI asrga shunday taʼrif beradi: "Biz yashayotgan XXI asr - intellektual boylik hukmron qiladigan asr. Kimki bu haqiqatni oʻz vaqtida anglab olmasa, intellektual bilim, intellektual boylikka intilish har qaysi millat va xalq kundalik hayot mazmuniga aylanmasa, bunday davlat jahon taraqqiyoti yoʻlidan chetda qolib ketishi muqarrar". Intellektual boylik va salohiyat manbasi, uni rivojlantirish omili taʼlim-tarbiya jarayonining sifati hisoblanadi. Yuqoridagi fikrlardan taʼlim sifati insoniyatning barcha hayotiy-muhim faoliyatlariga taʼsir etadi.

Birinchidan, insoniyat sivilizatsiyasi barcha sohalarda, jumladan, taʼlim tizimida ham global oʻzaro bogʻliqlik darajasigacha erishdi. Hozirgi kunda bitta davlat yoki millatning muammosi butun jahon rivojiga katta taʼsir etishi mumkin. Yuzaga kelgan ekologik, iqtisodiy, siyosiy muammolar va inqirozlarning yechimi faqatgina insoniyatdan kelajakda aqliy va maʼnaviy rivojlanishni talab etadi. Bunga esafaqatgina toʻgʻri va sifatli taʼlim tizimini yoʻlga qoʻyish orqaligina erishish mumkin.

Ikkinchidan, taʼlimning asosiy yoʻnalishi tarbiyaga borib taqaladi. Tarbiya oʻta muhim, oʻta murakkab va oʻta dolzarb masala boʻlib kelgan va boʻlib qoladi. Abdulla Avloniyning "Turkiy Guliston yoxud axloq" kitobidagi "Tarbiyaning zamoni" bobida shunday jumlar bor. "Emdi ochiq maʼlum boʻldiki, tarbiyani tugʻilgan kundan boshlamak, vujudimizni quvvatlandurmak, fikrimizni nurlandurmak, axloqimizni goʻzallandurmak, zehnimizni ravshanlandurmak lozim ekan. Tarbiyani kimlar qilur, qayda qilinur? - degan savol keladur. Bu savolga "birinchi-uy tarbiyasi. Bu ona vazifasidur. Ikkinchi-maktab va madrasa tarbiyasi, bu ota, muallim, mudarris va hukumat vazifasidur"- deb javob bersak.

Aynan ana shu maktab va madrasa tarbiyasini avval ham, hozir ham muallim-pedagoglar amalga oshirib kelishgan. Bizningcha, tarbiyada atrof-muhit taʼsiri ham yetakchi oʻrinni egallamoqda. Bolalar koʻproq eshitganini yoki oʻqiganini emas, balki koʻrganini qilishga harakat qilishadi. Demak, bir soʻz bilan aytish mumkinki, taʼlim -tarbiya sifatli boʻlishi uchun biz oʻzimiz (pedagoglar) sifatli taʼlim berishga munosib boʻlishimiz zarurdir.

Uchinchidan, insoniyatning barcha hayotiy muhim munosabatlari (siyosat, iqtisodiyot, ijtimoiy va b.) - insonlar oʻrtasidagi oʻzaro bogʻliqlik va oʻzaro taʼsirga bogʻliq holda shakllanadi

UO'K: 37.0153. 3(075)

ALLOMALAR MEROSI VOSITASIDA O'QUVCHILARNING O'QUV-BILISH FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK YO'NALISHLARI**ПЕДАГОГИКО-ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ УЧЕБНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СТУДЕНТОВ СРЕДСТВАМИ НАСЛЕДИЯ УЧЕНЫХ****PEDAGOGICAL-PSYCHOLOGICAL DIRECTIONS OF DEVELOPMENT OF STUDENTS' EDUCATIONAL AND COGNITIVE ACTIVITIES BY MEANS OF THE HERITAGE OF SCHOLARS****Sidikova Zulfiya Murodjon qizi**

Farg'ona davlat universiteti, o'qituvchi

Ibroximova Xilola To'xtasinjon qizi

Farg'ona davlat universiteti, magistrant

Annotatsiya

Bu maqola, ta'lim jarayonida boshlang'ich sinf o'quvchilarning ma'naviy-axloqiy sifatlarini rivojlantirishning pedagogik-psixologik imkoniyatlari tahlil qilindi. Xususan, rossiyalik va mamlakatimiz olimlarning tarbiya nazariyasiga oid ta'riflari keltirildi. Ular tomonidan ta'lim oluvchilarni milliy an'analar, boy tarixiy o'tmish, insoniylik, ezigulik, odillik g'oyalari asosida ma'naviy takomillashtirish masalalari tadqiq qilingan. Ular ma'naviy madaniyat, milliy qadriyatlardan foydalanish boshlang'ich sinf o'quvchisining rivojlanishida muhim ahamiyat kasb etishini ta'kidlagan. Ta'lim, odob-axloq va shu kabi shakllarni o'rgatib, singdirib, insonni voyaga yetkazish, ulg'aytirish, o'stirishdir. Shuningdek, insonda ish-hunar, odob-axloqni shakllantirish, rivojlantirishga, uning jamiyatda yashashi uchun kerak bo'lgan xislatlarga ega bo'lishini ta'minlashga qaratilgan ish-amallar majmui va shu yo'l bilan singdirilgan odob-axloq, xislat, fazilat kabilar tushuniladi. Ta'lim so'zi ham arab tilidan olingan bo'lib, o'rgatish, o'qitish, ilm berish, ma'lumot berish ma'nolarida qo'llaniladi. Yana bilim berish, malaka va ko'nikmalar hosil qilish jarayoni, kishini hayotga va mehnatga tayyorlashning asosiy vositasidir. Shuningdek, ilm-fan yoki kasb-hunar sohalari bo'yicha egallanadigan, olinadigan ma'lumot va ko'nikmalar majmui va xulosalar haqida fikrlar berilgan.

Аннотация

В данной статье проанализированы педагогические и психологические возможности развития духовно-нравственных качеств учащихся младших классов в ходе образовательного процесса. В частности, были даны определения ученых России и нашей страны относительно теории образования. Они учат национальным традициям, богатому историческому прошлому, человечности и добру. На основе идей справедливости изучались вопросы нравственного совершенствования. Они подчеркнули, что в развитии ученика начальных классов важно использование духовной культуры и национальных ценностей. Воспитание заключается в том, чтобы научить и привить манеры, манеры и тому подобные формы, привести человека к взрослой жизни, воспитать, вырастить. Также понимается совокупность действий, направленных на формирование и развитие у человека трудовой деятельности, манер и обеспечения того, чтобы он обладал качествами, необходимыми для жизни в обществе, и прививаемыми таким образом манерами, характером и добродетелями. Слово «образование» также происходит из арабского языка и используется в значении преподавания, образования, передачи знаний, передачи информации. А процесс передачи знаний, умений и навыков является основным средством подготовки человека к жизни и труду. Также даются мнения и выводы о наборе информации и навыков, которые необходимо приобрести и получить в области науки или профессии.

Abstract

This article analyzed the pedagogical and psychological possibilities of developing the spiritual and moral qualities of elementary school students during the educational process. In particular, the definitions of Russian and our country's scientists regarding the theory of education were given. National traditions, rich historical past, humanity and goodness are taught by them. Based on the ideas of justice, issues of moral improvement were studied. They emphasized that the use of spiritual culture and national values is important in the development of a primary school student. Education is to teach and inculcate manners, manners, and similar forms, to bring a person to adulthood, to raise, to grow. Also, a set of actions aimed at forming and developing a person's work, manners, and ensuring that he has the qualities necessary for living in society, and manners, character, and virtues inculcated in this way understood. The word education is also derived from the Arabic language and is used in the meaning of teaching, education, imparting knowledge, imparting information. And the process of imparting knowledge, skills and abilities is the main means of preparing a person for life and work. Also, opinions and conclusions are given about the set of information and

PEDAGOGIKA

Развитие творческих способностей учащихся является одной из главных задач современной системы образования. Творчество представляет собой умение создавать новые идеи, находить выход из сложных ситуаций и принимать нестандартные решения, что важно для успешной адаптации в быстро меняющемся мире и достижения успеха в жизни.

Один из эффективных методов поощрения развития творческих способностей учащихся — это использование игровых методов обучения. Игры способствуют расширению воображения, развитию логического мышления, улучшению коммуникативных навыков и укреплению чувства командного духа.

Важно, чтобы игры, направленные на развитие креативности, были интересными и разнообразными, а также адаптированы к возрасту и уровню образования учащихся. Также необходимо создать условия, которые позволят ученикам свободно выражать свои мысли и идеи.

Использование игровых методов обучения является эффективным способом стимулирования творческой активности учащихся, способствует развитию творческого мышления, мотивации к обучению и успешной социализации в обществе.

ИСПОЛЬЗОВАННАЯ ЛИТЕРАТУРА

1. Холомина О.А., Курилова А.А. Развитие творческой личности учащихся в условиях развивающегося обучения // Карельский научный журнал. 2013. № 3. С. 31-33.
2. Коновальчук В.И. К вопросу творческого развития личности // Балтийский гуманитарный журнал. 2013. № 4. С. 20-23.
3. Давидчук, А. Н. Обучение и игра / Давидчук А. Н. - М.: Мозаика -Синтез, 2006.-168 с.
4. Губанова, Н. Ф. Развитие игровой деятельности [Текст] / Губанова Н. Ф. -М.: Мозаика - Синтез, 2008. - 128 с.
5. Жичкина .А. Значимость игры в развитии человека: /—;№;С.2.

информации. Например, можно использовать игру «Что если?», где дети должны придумать различные сценарии и рассмотреть их последствия. [5]

Методы игрового обучения для стимулирования креативности:

1. Ролевые игры:

Участие в ролевых играх позволяет учащимся вживаться в различные роли и рассматривать ситуации с разных точек зрения. Это способствует развитию эмпатии, гибкости мышления и умению анализировать проблемы с различных ракурсов.

2. Имитационные игры:

Игры, имитирующие реальные ситуации, требуют от учащихся применения своих знаний и навыков для решения задач. Они содействуют развитию креативности и способности быстро адаптироваться к новым обстоятельствам.

3. Настольные игры:

Такие игры, как "Монополия" или "Шахматы", развивают стратегическое мышление, способность к решению задач и креативное принятие решений. Они также способствуют развитию терпения и концентрации.

4. Видеоигры:

Игры-симуляторы, вроде "The Sims" или "Minecraft", позволяют учащимся создавать и взаимодействовать с виртуальными мирами. Это может вдохновлять их, развивать пространственное мышление и поощрять экспериментирование.

5. Игры-головоломки:

Различные головоломки, например, кроссворды или sudoku, требуют от учащихся творческого мышления, умения анализировать информацию и находить нестандартные решения. [2]

Интеграция игровых методов:

Для успешной интеграции игровых методов в обучение учителя могут:

1. *Выбирать игры, соответствующие учебным целям и навыкам:* Отбор игр, которые подходят к теме урока и способствуют развитию конкретных навыков, необходимых для обучения.

2. *Устанавливать четкие правила и ожидания:* Четко определенные правила и ожидания помогают структурировать игровой процесс и обеспечивают понимание о том, как игра вписывается в учебную программу.

3. *Предоставлять возможность для отражения:* После завершения игры, учащиеся могут обсудить свой опыт, выделить ключевые уроки и осознать, какие навыки они развили благодаря участию в игре.

4. *Использовать игры как дополнение к традиционным методам обучения:* Игры не должны заменять традиционные учебные методы, а дополнять их, обогащая образовательный процесс и делая его более интересным и мотивирующим. [3]

ВЫВОДЫ

Развитие креативного мышления у младших школьников – важный этап обучения. Для достижения этой цели необходимо использовать различные методы, такие как задавание вопросов, использование игр и упражнений, организация дискуссий и применение технологий. Развивая креативное мышление у детей, мы помогаем им стать более самостоятельными, уверенными в себе и готовыми к решению сложных задач.

Игровые методы обучения - ценный инструмент для развития творческих способностей учащихся. Они создают веселую и интерактивную учебную среду, способствующую сотрудничеству, решению проблем и проявлению изобретательности. [1] Внедрение игровых методов в учебный процесс помогает учителям превратить учеников в творческих мыслителей, способных решать сложные проблемы и находить инновационные решения в быстро меняющемся мире.

Такой подход не только делает процесс обучения более интересным и увлекательным для учащихся, но и помогает развить ключевые навыки, необходимые для успешной адаптации к современной жизни. Развитие творческих способностей с помощью игровых методов обучения способствует развитию независимого мышления, способности находить нестандартные решения и творческого взгляда на жизнь, что является важным аспектом успешной адаптации в современном обществе.

Игровые методики создают атмосферу, в которой учащиеся могут свободно экспериментировать, искать нестандартные решения и выражать свою индивидуальность. Они способствуют развитию воображения, логического мышления, коммуникативных навыков и умения работать в команде.

Современное образование стремится не только передавать знания, но и развивать у учащихся креативное мышление, способность к самостоятельному творчеству и инновационному подходу к решению задач. Одним из действенных методов для стимулирования креативности является использование игровых образовательных методик.

Игровые методики создают условия, в которых ученики могут свободно экспериментировать, искать нестандартные решения и выражать свою индивидуальность. Игры способствуют развитию воображения, логического мышления, коммуникативных навыков и умения работать в команде.

МАТЕРИАЛЫ И МЕТОДЫ

Примером игрового метода, который способствует развитию креативности, является ролевая игра. В процессе таких игр учащиеся могут вживаться в роли различных персонажей, решать проблемы, с которыми сталкиваются эти персонажи, а также создавать собственные сценарии и истории. Это помогает расширить кругозор, научиться видеть ситуации с разных точек зрения и находить оригинальные решения сложных задач.

Еще один пример игрового метода, который способствует развитию креативности, – это конструирование. Работая с конструкторами, учащиеся учатся комбинировать различные элементы, экспериментировать с формами и цветами, создавать уникальные композиции. Это развивает творческое мышление, помогает находить оригинальные решения и воплощать свои идеи в реальность.

Игровые методы обучения являются мощным инструментом для стимулирования креативности учащихся. Они способствуют не только углублению знаний, но и развитию творческого мышления, самовыражения и инновационного подхода к решению задач. Применение игр в образовательном процессе позволяет педагогам создавать условия для всестороннего развития каждого ученика и готовить его к успешной жизни в современном мире. [1]

Развитие креативности учащихся с помощью игровых методов обучения:

В условиях современного мира, который быстро меняется, учащимся необходим высокий уровень креативности и инновационного мышления. Игровые методы обучения являются эффективным способом развития этих навыков, предлагая захватывающий и интерактивный учебный опыт.

Преимущества игровых методов обучения:

- *Увеличение мотивации:* Игры, будучи увлекательными, вызывают интерес и повышают мотивацию к обучению.
- *Развитие навыков решения проблем:* Игры требуют решения сложных задач и принятия решений в условиях ограниченного времени, что развивает критическое мышление и навыки поиска решений.
- *Поощрение сотрудничества:* Игры часто предполагают командную работу, что способствует сотрудничеству, обмену идеями и обучению друг у друга.
- *Стимулирование креативности:* Игровые среды предоставляют безопасное пространство для экспериментов, рисков и развития изобретательности.
- *Мгновенная оценка:* Игры позволяют учителям в реальном времени оценивать прогресс учащихся и предоставлять своевременную обратную связь.

РЕЗУЛЬТАТЫ И ОБСУЖДЕНИЕ

Один из самых простых способов развития критического мышления – задавать вопросы. Вопросы могут быть направлены на различные аспекты изучаемого материала, такие как факты, причины, следствия и возможные альтернативы. Важно, чтобы дети учились формулировать свои собственные вопросы и искать ответы на них самостоятельно. [4]

Игры и упражнения являются отличным способом развития критического мышления. Они помогают детям применять полученные знания на практике и развивать навыки анализа

УДК: 159.923.3

РАЗВИТИЕ КРЕАТИВНОСТИ УЧАЩИХСЯ С ПОМОЩЬЮ ИГРОВЫХ МЕТОДОВ ОБУЧЕНИЯ**O'QITISHNING O'YIN USULLARI YORDAMIDA O'QUVCHILARNING IJODIYLIGINI RIVOJLANTIRISH****THE DEVELOPMENT OF THE CREATIVITY OF STUDENTS WITH THE HELP OF GAME METHODS OF TEACHING**

Кучкарова Махмуда Адхамжонова
Ферганский Государственный университет, доцент

Аннотация

В данной статье рассмотрены различные игровые методики, направленные на развитие креативности учащихся. Особое внимание уделено ролевым играм и конструированию, как примерам методов, способствующих формированию творческих навыков и способностей. Также рассмотрены преимущества игровых методов обучения и методы их успешной интеграции в образовательный процесс. Цель данного обзора — продемонстрировать, как игровые методики обучения могут стать мощным инструментом для развития креативности учащихся, способствуя не только углублению знаний, но и развитию творческого мышления, самовыражения и инновационного подхода к решению задач.

Annotatsiya

Ushbu maqolada o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan turli xil o'yin usullari muhokama qilinadi. Ijodiy ko'nikma va qobiliyatlarni shakllantirishga yordam beradigan usullarga misol sifatida rolli o'yinlar va qurilishga alohida e'tibor beriladi. O'yinni o'qitish usullarining afzalliklari va ularni o'quv jarayoniga muvaffaqiyatli integratsiyalash usullari ham ko'rib chiqiladi. Ushbu sharhning maqsadi o'yinga asoslangan o'qitish usullari o'quvchilarning ijodiy qobiliyatini rivojlantirish, nafaqat bilimlarni chuqurlashtirish, balki ijodiy fikrlashni rivojlantirish, o'z-o'zini ifoda etish va muammolarni hal qilishda innovatsion yondashuvlarni rivojlantirish uchun kuchli vosita bo'lishi mumkinligini ko'rsatishdir.

Abstract

This article discusses various gaming techniques aimed at developing students' creativity. Particular attention is paid to role-playing games and construction as examples of methods that promote the formation of creative skills and abilities. The advantages of game teaching methods and methods of their successful integration into the educational process are also considered. The purpose of this review is to demonstrate how game-based teaching methods can be a powerful tool for developing student creativity, promoting not only the deepening of knowledge, but also the development of creative thinking, self-expression and innovative approaches to problem solving.

Kalit so'zlar: ta'lim, ijodkorlik, individuallik, tasavvur, mantiqiy fikrlash, rol o'ynash, qurilish, innovatsiya, motivatsiya, tanqidiy fikrlash, hamkorlik, empatiya, moslashuvchanlik, moslashish, stol o'yinlari, video o'yinlar, boshqotirmalar, integratsiya.

Ключевые слова: образование, креативность, индивидуальность, воображение, логическое мышление, ролевая игра, конструирование, инновация, мотивация, критическое мышление, сотрудничество, эмпатия, гибкость мышления, адаптация, настольные игры, видеоигры, головоломки, интеграция.

Keywords: education, creativity, individuality, imagination, logical thinking, role play, construction, innovation, motivation, critical thinking, collaboration, empathy, flexibility, adaptation, board games, video games, puzzles, integration.

ВВЕДЕНИЕ

Современное образование не ограничивается лишь передачей фактов и знаний. Важной его задачей является развитие креативного мышления, способности к самостоятельному творчеству и инновационному подходу к решению проблем. Один из наиболее эффективных методов, способствующих стимулированию креативности учащихся, — использование игровых образовательных методик.

PEDAGOGIKA

foydalanish ko'nikmasini shakllantirish maqsadida zid ma'noli so'zlarga xos bo'lgan yuqoridagi xususiyatiga oid topshiriqlarni bajartirish mumkin.

Topshiriq: Quyidagi birliklarda ajratib ko'rsatilgan so'zlarning zid ma'nosini aniqlang. Qattiq yer, saxiy odam, qora niyat, yumshoq so'z, baxil odam, fe'li tez, yorug' kelajak, sokin hayot, totli damlar Sharq mumtoz adabiyotida zid ma'noli so'zlar ishtirokida takrorlanmas badiiy ifodalar yaratilgan.

"Qarama-qarshi so'zlar." Bu o'yin mantiqiy tafakkurning hamda nutqning rivojlanishiga yordam beradi. O'yinni individual tarzda ham, guruh bilan ham o'tkazish mumkin. O'yin sharti quydagicha: o'qituvchi bola yoki o'quvchiga bir so'zni aytadi, o'quvchi shu so'zning ma'nosiga qarama - qarshi bo'lgan so'zni topib aytishi kerak. Masalan: katta - kichik, issiq - sovuq, achiq - shirin, qorong'u - yoruq, keng-tor, uzoq-yaqin va hokazo. Odatda bolalar o'yin boshida biroz qiynalshadilar, aytilgan so'zga javoban zid ma'noli so'zni emas, ma'nodosh so'z bilan javob beradi, masalan: katta - baland, uzun - uzoq kabi. Ammo o'yinning mohiyatini tushunib olganlaridan so'ng o'quvchilar yaxshi o'ynaydilar. O'yin bir necha marta o'tkazilganidan so'ng o'quvchilar abstrakt tushunchalarni ham osonlik bilan tushunadilar va javob beradi, shunda o'quvchilarning nutqi ham rivjlana boradi, masalan: chaqqon - yalqov, ishchan - dangasa kabi so'zlarga ham tez javob topa oladi.

Qarama-qarshi ma'noga ega so'zlarning o'ziga xos lingvistik va lingvistik-kognitiv jihatlari. Hozirgi vaqtda ontolingvistikada (bolalar nutqi tilshunosligi) birinchi o'rinda "til tuzilishini shakllantirish emas, balki shaxsning nutqini yaratish va mazmunli idrok etish qobiliyatini rivojlantirish". Shu nuqtai nazardan qaraganda, kichik maktab o'quvchilarining antonimiyani o'zlashtirish jarayonini o'rganish alohida qiziqish uyg'otadi va ushbu tadqiqotning dolzarbligini belgilaydi.[2] Bolalarning nutqiy salohiyatini o'stirish, so'z boyligini oshirish maqsadida tashkilotilayotgan ta'lim-tarbiya ishlari to'g'ri tashkil qilinayotganini bolaning kattalar tomonidan o'qib yoki aytib berilgan jumla, so'zlar ma'nosini anglashi, ularni amalda qo'llay olishi, turli qiyin vaziyatlarda kattalar ko'magisiz muammolarni hal etishga urinishi, aqliy rivojlanishi, fikrlash qobiliyatining ortishi, o'zini-o'zi nazorat qila olishida ko'rish mumkin.[5]

XULOSA

O'quvchilarda nutqiy munosabatga kirishish malakasini hosil qilishda pedagogikaning roli kattadir. Bu o'qituvchining erkin va aniq – ravshan nutqi, o'quvchilar nutqi va tafakkurini rivojlantirishning birinchi darajali muhim shartlaridan hisoblanadi. O'qituvchi o'z nutqining bolalarga qanday ta'sir etayotganini kuzatishi, tushunarli va qiziqarli bo'lganini hisobga olishi kerak. Aagar bolalar darsga e'tiborsiz o'tirsalar, demak, o'qituvchi nutqining ta'siri kuchi sust. O'qituvchining mahorti shundaki, u o'zining yoqimli nutqi bilan bir butun jamoaga ta'lim-tarbiya beribgina qolmay, balki ularni yuksaklikka intilishga chorlashi kerak.

Xulosa o'rmiida shuni aytish mumkinki, tilimizda antonim birliklardan foydalanish borasida juda ko'p imkoniyatlar mavjud. Ulardan to'ri va o'rinni foydalanish nutq boyligini oshirishda eng muhim omillardan biri bo'lib xizmat qiladi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Sh.Rhmatullayev, N.Mamatov, R.Shukurov "O'zbek tili antonimlariningizohli lug'ati" Tosh, O'qituvchi 1980
2. Imomovna, U. M. (2023). ANTONIMLARDAN O'RINLI FOYDALANISH KO'NIKMASINI SHAKLLANTIRISH. *IJTIMOY FANLARDA INNOVASIYA ONLAYN ILMIY JURNALI*, 3(5), 89-91.
3. Qizi, X. G. T. L. (2024). BOSHLANG'ICH SINFLARDA ZID MA'NOLI SO'ZLAR USTIDA ISHLASHNING LISONIY VA KOGNITIV JIHLTLARI. *Science and innovation*, 3(Special Issue 24), 184-186.
4. Khusanova, G. T. K. (2021). VERBAL CALCULATION AND MENTAL ARITHMETIC IN PRIMARY SCHOOL. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 1(11), 34-37.
5. GULRUXSOR, X. (2020). KREATIV PEDAGOGIKANING ENG MUHIM JIHLTLARI VA YUTUQLARI. *ЯНГИЛАНАЁТГАН ЎЗБЕКИСТОНДА ФАН, ТАЪЛИМ ВА ИННОВАЦИЯ УЙГУНЛИГИ*, 348-350. 7.
6. Akramjonovna, S. R. (2022). BOSHLANG'ICH SINFLAR O'QUVCHILARINI "TILGA E'TIBOR-ELGA E'TIBOR" RUHIDA TARBIYALASH. *INNOVATION IN THE MODERN EDUCATION SYSTEM*, 2(18), 833-836. 8.
7. Akmaljonovna, A. Z. (2023). EDUCATION CREATION TRAINING MULTIMEDIA-- MEANS. *Finland International Scientific Journal of Education. Social Science & Humanities*, 11(4), 1777-1784.

Antonimlar (grekcha "anti" "qarshi" va "onuma" "nom") qarama - qarshi ma'noli so'zlar bo'lib, biri ikkinchisini inkor etadi, lekin bu inkor yangi tushuncha bilan bog'liq bo'ladi. Bu tushuncha esa, voqea-hodisalarning tabiiy manfiy va musbat, tomonlarning mavjudligini hamda ularning o'zaro nisbiy aloqadorligini aks ettiradi. [1]Masalan: katta borligi uchun kichik bor, keng borligi uchun tor bor, kecha borligi uchun kunduz bor, yaxshi borligi uchun yomon bor, demak, antonim qarama-qarshi ikki qutbdir". O'quvchilarning so'z boyligini yanada oshirishda zid ma'noli so'zlar yuzasidan o'tkaziladigan amaliy topshiriqlar juda yaxshi samara beradi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR

Dunyo yaralibdiki, jarayonlar dialektik qonuniyatlar asosida, qarama-qarshiliklardan iborat ekanligini anglash mumkin. Ezgulik-yovuzlik, urush-tinchlik, to'y-aza, oq-qora kabi. Ana shu qarama-qarshilik vositasida narsa-hodisalarning mohiyati ko'rina boshlagan, tushunchalarning mazmuni aniqlangan. Miloddan avvalgi VI asrda yashab o'tgan Ezop insonlar o'rtasidagi qarama-qarshiliklarni juda yaxshi anglagan va ulardagi barcha yuksak va chirkin xususiyatlarni mujassam etgan ibratomuz masallar yozgan. Mahmud Koshg'riy tillarning xususiyatlarini, zidlantirish, qiyoslash, chog'ishtirish orqali o'ziga xosliklarini aniqlagan. Alisher Navoiy "Muhokamat-ul lug'tayn"da ikki tilning qiyoslash vositasida farqli jihatlarini o'rgangan. Har bir voqelikning aksi bor, shu aks orqali hodisalarning mazmun-mohiyati oydinlashib boradi. Hayotimizda ko'p voqea-hodisalarni nomlanishida uning zidi ham mavjud. Qarama-qarshilik, zidlik bu tabiat qonuni: insoniy sifatlar o'rtasidagi zidlik (dono-nodon, aqlli-ahmoq, yaxshi-yomon), tabiat o'rtasidagi zidlik (osmon-yer, qurg'oqchilik-namgarchilik, toshqin-yong'in, jazirama-qahraton, dengiz-sahro), hodisalar o'rtasidagi zidlik (lison-nutq, urush-tinchlik, to'y-aza), va hakoza. Bunday so'zlarni ko'plab keltirish mumkin.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Sh. Rhmatullayev, N. Mamatov, R. Shukurovning "O'zbek tili antonimlarining qisqacha izohli lug'ati" bugungi kungacha antonimlarning asosiy lug'ati hisoblanadi. Shunday ekan, o'zbek tili antonimlar bazasini qayta ko'rib chiqish, o'zbek tilida antonimlar izohi bo'yicha yaratilgan lug'atlarni takomillashtirish, boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun zid ma'noli so'zlar lug'atini ishlab chiqish boyitish lozim. O'quvchilarning so'z boyligini yanada oshirishda antonim so'zlar yuzasidan o'tkaziladigan amaliy topshiriqlar juda yaxshi samara beradi. Zid ma'noli so'zlarni o'z o'mida qo'llay olish nutqqa aniqlik, ta'sirchanlik va ifodalilik baxsh etadi. Nutqning qiziqarli va suhbatdosh uchun maroqli bo'lishiga hissa qo'shadi. Ona tili fanidan o'tkaziladigan amaliy mashg'ulotlarda zid ma'noli so'zlar yuzasidan xilma-xil topshiriqlar berish mumkin. Zid ma'noli so'zlar va ularning nutqda qo'llanishi yuzasidan olingan bilimlarni turli usullar orqali amaliy ko'nikmaga aylantirish mumkin. Antonimlar bir-biriga qarama-qarshi ma'no bildiruvchi so'zlar bo'lib, zidlik ma'nosini paradigmatic munosabatlar yordamida ifodalaydi. (O'zaro bir sathga mansub bo'lgan, tildagi qimmatli jihatdan bir xil birliklarning bir umumiy belgi asosida o'zaro bir guruhga, ya'ni uyaga birlashuvi tilshunoslikda paradigmatic munosabat deb yuritiladi. Bunday birliklar uchun o'zaro umumiy belgi sifatida ushbu til birliklarining shakli ham, ma'nosi ham asos bo'lishi mumkin.) Antonimlik tilga xos bo'lgan juda qiziq hodisa sanaladi, aslida u ongimizda zid ma'noli juftlik sifatida mavjud bo'ladi. Bu antonimik juftlikdan birini aytganimizda uning zid ma'noli jufti xayolimizga keladi. Bu juftliklarni topa olish o'quvchilarning so'z boyligi darajasini aniqlab berish bilan birga ularning fikrlash qobiliyatini o'stirishga ham xizmat qiladi. Quyida berilgan topshiriq aynan shu maqsadga xizmat qiladi.

Topshiriq. Quyida berilgan so'zlarning zid ma'noli so'zlarni toping va ko'p nuqtalar o'rniga yozing. Ko'p – ..., chiroyli – ..., qisqa – ..., asta – ..., sayoz – ..., rost – ..., topmoq – ..., dangasa – ..., tanti – ..., kecha – ..., hozir – ..., yolg'on – ... zid ma'noli so'zlar ba'zan juft so'z shaklida qo'llanib boshqa turkumdagi so'zga ko'chadi, ya'ni yangi ma'no ifodalaydi. Masalan achchiq va chuchuk so'zlari aslida sifat turkumiga oid bo'lib maza-ta'm ma'nosini ifodalaydi. Ushbu so'zlar bir-biriga zid ma'no bildiradi. Ular juftlab qo'llanganda (achchiq-chuchuk) ot turkumiga ko'chib yangi ma'no ifodalaydi, ya'ni zid ma'noli so'zlarning juftlashishi orqali yangi ma'noli so'z yasaladi: Achchiq-chuchuk (mavsumiy tayyorlanadigan salat nomi) tayyorladim. Bu misoldagi achchiq-chuchuk ot turkumiga oid bitta so'z sanaladi. Navbatdagi topshiriq antonimlarga xos bo'lgan ushbu xususiyatga oid bo'ladi.

Topshiriq. Zid ma'noli so'zlar juftliklaridan hosil qilingan yasama so'zlarga misol keltiring va ma'nolarini izohlang. Namuna: keldi-ketdi (fe'l turkumiga oid so'zlar juftligidan ot yasalgan) Bu topshiriqni o'quvchilar mustaqil bajaradilar. Topshiriq o'quvchilarning topqirligi, zukkoligi va so'z boyligini shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Nutq jarayonida zid ma'noli so'zlardan o'rinni

UO'K:371.3+372.61+413.143

**BOSHLANG'ICH SINFLARDA ZID MA'NOLI SO'ZLARDAN O'RINLI FOYDALANISH
KO'NIKMASINI SHAKLLANTIRISH****НАЧНИТЕ РАЗВИВАТЬ НАВЫКИ ПРАВИЛЬНОГО ИСПОЛЬЗОВАНИЯ
АНТОНИМОВ В КЛАССАХ****START DEVELOPING THE SKILLS OF APPROPRIATE USE OF ANTONYMS IN THE
CLASSROOMS****Xusanova Gulruksor To'liqin qizi**

Farg'ona davlat universiteti Boshlang'ich ta'lim uslubiyoti kafedrası o'qituvchisi

Annotatsiya

Ushbu maqolada zid ma'noli so'zlar tushunchasi va uning mazmuni, rivojlanishi yoritilgan. O'quvchilarning kundalik nutqiy vaziyatlarda zid ma'noli so'zlarning o'rni ulardan o'rinli foydalanish ko'nikmalarini rivojlantirish usullari ishlab chiqilgan. Boshlang'ich ta'lim jarayonida yosh o'quvchilarga zid ma'noli so'zlarni o'rgatishda darsliklardan foydalanish ko'nikmalarini rivojlantirish usullari yoritib berilgan. Shuningdek, boshlang'ich sinfdagi ona tili va o'qish savodxonligi darslarida zid ma'noli so'zlarning vazifalari, shuningdek, ulardan o'rinli foydalanish haqida ma'lumotlar ko'rsatilgan. Tilimizda qarama-qarshi ma'noga ega birliklardan foydalanish borasida juda ko'p imkoniyatlar mavjud. Ulardan to'g'ri va o'rinli foydalanish nutq boyligini oshirishda eng muhim omillardan biri bo'lib xizmat qiladi. Bundan tashqari, maqolada turli misollar yordamida zid ma'noli so'zlarning mohiyati ochib berilgan.

Аннотация

В данной статье описывается понятие слова с противоположным значением, его содержание и развитие. Разработаны методы развития у учащихся навыков употребления слов с противоположным значением в повседневных речевых ситуациях. Освещены методы развития навыков использования учебников при обучении антонимов младших школьников в начальной школе. Также указаны антонимы на родном языке и на занятиях по грамотности чтения в начальной школе. Указаны функции з, а также сведения об их правильном использовании. В нашем языке существует множество возможностей употребления единиц с противоположным значением. Правильное и уместное их использование является одним из важнейших факторов повышения богатства речи. Кроме того, в статье на различных примерах раскрывается значение слов с противоположным значением.

Abstract

This article describes the concept of words with opposite meanings, their content, and development. Methods for developing students' skills in using words with opposite meanings in everyday speech situations have been developed. Methods for developing skills in using textbooks when teaching antonyms to elementary school students are highlighted. Antonyms in the native language and in literacy lessons in elementary school are indicated. The functions of z are also specified, as well as information on their correct use. There are many opportunities in our language to use units with opposite meanings. Their correct and appropriate use is one of the most important factors in enhancing speech richness. Additionally, the article reveals the significance of words with opposite meanings through various examples.

Kalit so'zlar: zid ma'noli so'zlar, ekspressivlik, paradigmatic munosabat, so'zning o'z ma'nosi, leksema, tazod, integratsiya, zid ma'noli birliklar.

Ключевые слова: антонимы, экспрессивность, парадигматическое отношение, собственное значение слова, лексема, антитеза, интеграция, антонимические единицы.

Key words: antonyms, expressiveness, paradigmatic relation, word's own meaning, lexeme, antithesis, integration, antonymous units.

KIRISH

Bugungi kunda o'zbek tilini rivojlantirish uchun ko'plab ishlar amalga oshirilmoqda. Darslikdagi o'zgarishlar o'quvchilarning fikrlash qobiliyatlarini hamda bilim salohiyatini oshirish uchun xizmat qilmoqda. O'zbek tili leksik jihatdan boy imkoniyatlarga ega. Tilimizda mavjud bo'lgan antonim, sinonim, omonim, paronim kabi so'zlarning shakl va ma'naviy jihatdan turlari ona tilimizning ifoda imkoniyatlari yanada boyligidan dalolat beradi. Qarama-qarshi ma'noga ega bo'lgan so'zlar nutqning ifodaliligi va ekspressivligini ta'minlashda qulay vositalardan biridir.

However, there are a number of points concerning psychological aspects of informatization of the educational environment that cause ambiguous reactions.

For example, illustrations and graphics can positively influence the assimilation of information, but simply combining different sensory perceptions does not always improve cognitive processes. It is more important that users are able to decode symbolic and code systems.

A close relationship between thematic interest and knowledge acquisition is also important. A well-organized media activity may not be effective if learners are not interested in the topic offered.

The novelty effect that accompanies the use of electronic communication may lead to motivation and interest, but this interest may fade over time.

Teachers who use media in the educational process should take these characteristics into account. For example, new forms of communication arising under the influence of media should take into account the requirements for accuracy of wording and logical presentation, as well as pay more attention to reflection, despite the decreasing role of emotional means of communication.

The influence of electronic media on the learner's personality can manifest itself to varying degrees: from localized, related to specific mental phenomena (e.g., the use of computer slang), to global, indicating changes in the personality as a whole (e.g., Internet addiction or hacker syndrome). Psychologists, educators, and information technology specialists are actively studying the effects of informatization on various activities such as gaming, learning, and professional activities. However, the issues of global changes in the psyche of an individual have not yet been fully investigated.

The introduction of any new technologies, including media, is often aimed at freeing people from routine operations and creating conditions for their development. However, inappropriate use of media can lead to the loss of skills and abilities. For example, the overuse of calculators in elementary school can lead to a loss of children's oral numeracy skills. This can lead to students being unable to operate correctly with the concept of numbers due to a lack of basic skills with numbers.

CONCLUSION

Thus, the introduction of media in the educational process should be accompanied by special measures aimed at the emotional development of students' personality to avoid technocratic thinking. It is also important that the task of the teacher is not only to provide access to a variety of information through modern media, but also to direct the efforts of students to the independent formation of knowledge....

Modern media can contribute to both positive and negative effects. The assessment of one or another impact should be comprehensive, and educators should analyze all possible effects on the personality of the learner. The use of electronic media in the learning process can lead to new qualities of knowledge and educational potential, but its impact on psychological and social aspects of learning must also be taken into account.

In conclusion, the effects of media use can be both positive and negative, and the evaluation of a particular technology should not be approached one-sidedly. When planning the use of electronic media in the educational process, the teacher should analyze the possible direct and indirect effects on the personality of the student, which will determine the direction of his/her development.

Teachers have different views on the didactic and educational potential of new media. The majority of researchers agree that the use of new information technologies in the educational process makes it possible to achieve a new quality of knowledge, and this educational potential is embedded in the very idea of information media.

LITERATURE

1. Федоров А.В. Отношение учителей к проблеме медиаобразования школьников Таганрог: Кучма, 2005.
2. Осин А.В. Мультимедиа в образовании: контекст информатизации. М Агентство «Издательский сервис», 2004. 320 с
3. Шумилина Т.А. Инновационные технологии учителя-предметника // Тезисы докладов XIII Международной конференции-выставки «Информационные технологии в образовании» М , 2002.с 193
4. Лингвистический энциклопедический словарь. – М., 1990.